



דרשת
שבת הגדול

מאת
ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנת תשפ"א לפ"ק

יוצא לאור ע"י
מכון מנחת מלך וויזן
גליון אלף רי"ח

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר שמואל ראאב הי"ו

לעילוי נשמת

אביו הרה"ח ר' משה יצחק ב"ר שלמה ע"ה

נפטר ו' טבת תשס"ד לפ"ק

אמו מרת בילא קראסל ב"ר שמואל ע"ה

נפטרה ז' דחנוכה תשע"ד לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

להשיג אצל

מכון מעדני מלך וויען

185 Wilson St.

Brooklyn N.Y. 11211

718.388.1751.#117

דברי תורה

דרשת שבת הגדול (פי ויקרא) תשפ"א לפ"ק

הוא מעוררו על דבר שאינו הגון שנעשה על ידו. ושמעתי פעם מראש ישיבה, שעל כל דיבור של תוכחה חמש מינוטין, צריך להקדים לו דיבורי אהבה שעה אחת. וכאשר ירגיש שהוא אוהבו צאמת יתקבלו הדברים. ועל כן אמר הכתוב בלשון כפל, 'הוכח תוכיח את עמיתך', אם רוצה אתה להוכיח אחרים ולומר להם דברי מוסר, תוכיח ותזכר לו מתחלה שהוא עמיתך, שאתה מחשיבו לעמיתך [מלשון אותה הוכחת לעצדך לינתק (בראשית כד-יד)]. 'ולא תשא עליו חטא', להעמיס החטא על מהותו, לזלזל אותו שהוא רשע במעשיו, אלא שמחשיב אותו עדיין לעמיתו, ויכסה התוכחה בלשון עדינה, שיצין התוכחה הנרמזת בתוכה. וכדרך הרופא שצריך ליתן להחולה סם מר, הוא נותן עליו ציפוי של דבר מתוק, שלא ירגיש טעם המר תיכף, ואז יפעל בדברי תוכחתו, ויתקבלו הדברים.

ולכן משה רבינו, רבן של ישראל, שהטיל ה' עליו ללמד את בני

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמור (א-ה). צרש"י לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים קדמה קריאה, לשון חבה, לשון שמלאכי השרת משתמשין בו, שנאמר וקרא זה אל זה (ישעיה ו-ג) וכו' ע"כ. ובתרגום (שם) פירש, ומקבלין דין מן דין ע"כ. ולפי זה ויקרא היא לשון חבה וגם לשון קבלה. וצריך ציבור שייכות שתי הלשונות יחד.

ונראה כי הכתוב אומר הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא (ויקרא יט-ז), והיינו כי יש מצות ה' להוכיח את חבירו כאשר רואהו עושה דבר שאינו הגון. אמנם יש להמוכח לשום לב מתחלה איך יערוך הדברים שיכנסו ויחדירו הדברים בלבבו, שישפיעו עליו להתעורר לשנות דרכו. וכמאמרם (ברכות ז). טובה מרדות אמת בלבו של אדם יותר ממאה מלקיות ע"כ. וזה יוכל להשיג צמה שיביע אליו מתחלה שבאמת מחשיבו מאד, ואוהב אותו כנפשו ואינו מזלזלו, רק מצד חיבתו אליו

אשר חס עליהם, שלא יחליפו עולם עומד עבור עולם עובר, ואז יהא מקום שיוכל הדיבורים ליכנס לתוך לבם. וקריאה בלשון חבה היא קריאה של קבלה, שכאשר מקדים לה קריאה של חבה, אז יתקבלו דבריו.

ועל זה יש להפיל תפלה ותחנה, שימציא ה' הדיבורים הנכונים איך להציעם לפני ישראל קדושים, אשר כולם אהובים כולם צרורים, צאים מעצמם להטות אוזן לשמוע תוכחה והדרכה לעבודת קונם. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' זורי וגואלי.

ישראל תורתו, ולהנהיגם על דרכי התורה, ולהוכיחם בכל עת שקרים מדרכי התורה, לימד ה' אותם איך יהא זכחו להשפיע על ישראל שלא יבעטו בדבריו, אשר לכל דברות ולכל אמירות, הן שאומר להם דברים רכים והן שאומר להם דיבורים קשים וכבזשים, ולכל ציוויים, שרונה להשפיע עליהם ולנוותם על חיזה דבר, יש להקדים 'קריאה של חבה' להנאספים, איך הם חשוצים צעיניו בשאר מעשיהם, והרי גם פושעי ישראל מלאים מנות כרמון (מגיגה כו.), ואיך אהב אותם כנפשם, ולא בא לגנותם, אלא מדבר אליהם מתוך רוב אהבה

* * *

במוציא דבני בתורה

(פסחים טו)

בפענח רוא (ריש פי שמיני). - עוד הקשה שם על לשון הכפול, שכחו ולא ידעו, דמגי באמרו שכחו לחוד או לא ידעו לחוד, וכפל הלשון מורה ששכחו דבר אחד, ובשביל זה לא ידעו דין זה.

גם להבין בפרשה שם, ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגוי, ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם, למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו (ט-י). ולכאורה מה היה טענתם, הלא אומרים הם אנחנו טמאים לנפש אדם, ואין טמא מקריב ואוכל בקדשים.

בגמרא (פסחים טו) הלכה זו נתעלמה מבני בתירא, פעם אחת הל ארבעה עשר להיות בשבת, שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו וכו'. והקשה באור חדש (שם) לפי מה דאיתא (שבת פו) תנא אותו יום (שהוקם המשכן, ראש חודש ניסן) נטל עשר עטרות, ראשון למעשה בראשית וכו'. הרי הל ראש חודש ניסן ביום אי, וממילא הוי ערב פסח בשבת, וכתוב (במדבר טב) ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו, הרי חוינן דעשו פסח בשבת, ומוכח דפסח דוחה שבת ע"ב. וכבר הקשה בן

הלא פסח גלגל [שנה ראשונה שנכנסו לארץ] היה בשבת כמבואר בסדר עולם, דמייתי רא"ש (פסחים פרק י סימן יג) ע"כ. ולפי זה אתי שפיר, דגם התם אף שהיה כבר אחר ביאת הארץ, מכל מקום עדיין לא נתחייבו עד אחר ירושה וישיבה, וגם קרבן זה היה רק על פי הדיבור, ואין למדים מהתם.

וממילא שפיר מוכן שאלתם של האנשים הטמאים, כיון דקרבן פסח זה אינה כשאר חיובי פסח, דהא עדיין לא נכנסו לארץ, אלא יש הוראה מיוחדת על שנה זו להקריב הפסח. עד שדוחין עבודה גם שבת שהיא בסקילה, אם כן יתכן שגם טומאה נדחה עבור חשיבותה.

אמנם בתוספות שם מבואר עוד טעם שלא הקריבו ישראל במדבר אלא פסח ראשונה, דסבירא לן כי האי תנא דביאה הכתוב גבי תפילין, משמע עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ, וכן משמע ביאה דכתיב גבי פסח [ואם כן יש חיוב פסח כל ארבעים שנה במדבר, אף שעדיין לא נכנסו לארץ]. ואם תאמר אם כן למה לא עשו כי אם פסח אחד. ויש לומר לפי שהיו רובם ערלים, וכתיב (שמות יב-מח) כל ערל לא יאכל בו, והיינו גנותם, ומכל מקום אינם חוטאים במה שלא עשו אותו. ואם תאמר ולמה לא מלו, לפי שלא נשבה להם רוח צפונית

ונראה דהנה פרשת פסח במדבר נאמר להם בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחודש הראשון (במדבר ט-א). וברש"י פרשה שבראש הספר במדבר לא נאמרה עד אייר, [כמו שנאמר (שם א-א) באחד לחודש השני], למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה (פסחים א). ולמה לא פתח בזו, מפני שהוא גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד (פריי) ע"כ.

והתוספות (קידושין לז: ד"ה הואיל) הקשו, ואם תאמר למה לא הקריבו. ויש לומר דסבירא להו כתנא [דבי רבי ישמעאל] דהכא, דאמר שכל מקום שנאמר ביאה, אינו אלא לאחר ירושה וישיבה, ובפסח נאמר ביאה [והיה כי תבואו אל הארץ (שמות יב-כה)]. ואם תאמר אם כן היאך הקריבו גם פסח זה, וגם אותו פסח שעשו בימי יהושע קודם שנכבשה ונחלקה הארץ. ויש לומר שעשו על פי הדיבור ע"כ. ואם כן אין ללמוד מהתם דפסח דוחה שבת, כי התם הוראת שעה היתה כל מצות קרבן פסח, ואין למדים משם כי על פי הדיבור היתה (חולין ה), ומחידוש לא ילפינן (פסחים מד), וכן מבואר באור חדש שם.

ובזה מיושב גם קושיית החתם סופר (שו"ת או"ח סוף סימן עט) דלמה נסתפקו בני בתירא אי פסח דוחה שבת,

בתירא מי קא ספו לך מאליה, אמר ליה לא, כי סלקת להתם אימא להו ספו לי מאליה. כי סליק אמר להו מאליה ספו לי, אמרו ליה אליה לגבוה סלקא, אמרו ליה מאן אמר לך הכי, אמר להו רבי יהודה בן בתירא, אמרו מאי האי דקמן, בדקו בתריה ואשכחוהו דארמאה הוא וקטלוהו. שלחו ליה לרבי יהודה בן בתירא שלם לך רבי יהודה בן בתירא דאת בנציבין ומצודתך פרוסה בירושלים ע"כ.

וכתבו התוספות שם, ורבי יהודה בן בתירא שלא עלה לרגל, יש לומר שלא היה לו קרקע, או זקן היה שאינו יכול להלך ברגליו, דפטור מפסח כמו מראיה ע"כ. והקשה בדברי אליהו מהגר"א, ממה שכתבו התוספות בבבא בתרא (דף מד: ד"ה דלא), דאיתא שם דאין לך אדם מישראל שאין לו ארבע אמות בארץ ישראל, שהרי לכולם היה חלק בנחלת הארץ. ותירץ על פי דבריהם (סנהדרין צב:) לענין מתים שהחיה יחזקאל שהם היו מבני אפרים שמיהרו את הקץ ויצאו ממצרים, ונחלקו האם מתו מיד לאחר שאמרו שירה, או שעלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים אחר כך. עמד רבי יהודה בן בתירא על רגליו ואמר, אני מבני בניהם ע"ש. חזינן מזה כי רבי יהודה בן בתירא מבני אפרים שיצאו קודם יציאת ישראל ממצרים, והם לא נמלו חלק בארץ, רק אלו שיצאו

כל ארבעים שנה שהיו במדבר, לפי שהיו נזופים בעון מרגלים ע"כ. ולפי תירוץ זה, פסח מדבר לא היה הוראת שעה על פי דיבור, כי מצות פסח אינה תלויה בביאת הארץ, וכיון שהקריבו הפסח בשבת, שפיר יש ללמוד משם דפסח דוחה שבת.

אך בני בתירא שכחו הדין אי מצות פסח תלויה בביאת הארץ, אם הטעם שלא הקריבו ישראל פסח במדבר כל הארבעים שנה רק בשנה הראשונה, הוא משום דבאמת פטורים היו קודם ביאת הארץ, והיתה זאת רק הוראת שעה, ואין ללמוד משם דפסח דוחה שבת. או דיש חיוב פסח גם במדבר, והא דהקריבו שנה ראשונה מן הדין היתה, ושאר השנים לא הקריבו משום שהיו ערלים, ויש מקום ללמוד משם דפסח דוחה שבת. וכיון יששכחו אי פסח תלויה בביאת הארץ, ושכחו סיבת הקרבת הפסח במדבר, לא יכלו ללמוד משם, וממילא ילא ידעו אם פסח דוחה שבת.

*

אמנם עדיין היה להם מקום ללמוד מדברי עצמם, דאיתא בגמרא (פסחים ג:) ההוא ארמאה דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים, אמר כתיב (שמות יב-מג) כל בן נכר לא יאכל בו, כל ערל לא יאכל בו, ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי. אמר ליה רבי יהודה בן

וצריכין לומר דמעמא דלא עלה לרגל משום שהיה זקן.

ומעתה אם היו בני בתירא זוכרים הטעם שלא עלה רבי יהודה בן בתירא לרגל, משום שהיה זקן, אבל הא דאין לו קרקע לא פטרו, דמצות פסח לא תלוי בכיאת הארץ, אם בן פסח מדבר בשנה הראשונה היתה מעיקרא דדינא, ולא על פי הדיבור, ושפיר יש ללמוד משם דפסח דוחה שבת. אבל הם שכחו טעמו, דאולי מפני שאין לו קרקע היה פוטר עצמו, דחיוב פסח תלוי בכיאת הארץ שיהיה לו קרקע, ופסח מדבר הוראת שעה היתה על פי הדיבור, ואין ללמוד משם דפסח דוחה שבת. וזהו שאמרו על בני בתירא, ישכחוי הטעם שלא עלה בן בתירא לרגל, וממילא לא ידעו אי פסח דוחה שבת.

ממצרים בימי משה רבינו ע"ה, ואם בן רבי יהודה בן בתירא לא היה לו חלק בארץ, ואתי שפיר שלא עלה לרגל מפני שלא היה לו קרקע ע"כ.

והנה מה דלא ניחא ליה להתוספות בהתירוץ הראשון לבד שלא היה לו קרקע, והוצרכו לטעם אחר שהיה זקן, יש לומר דאיתא במעשה רוקח (פי' בהעלותך) בטעם דאין לו קרקע פטור מפסח, דלכך הקפיד הכתוב כי תבואו אל הארץ, כדי שיהיה להם קרקע ע"כ. ולפי זה דין מי שאין לו קרקע פטור מפסח, תלוי אי נתחייבו בפסח רק כי תבואו אל הארץ, או אין לו קרקע פטור, אבל למאן דאמר דחייבים בפסח גם במדבר קודם ביאתם, ופירושא דקרא עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ, אם בן אין לנו מיעוט למי שאין לו קרקע,

* * *

וכמו צבעל הטורים, לא תעשה חמץ, לפי שיצר הרע דומה לשאור, כמאמרם (ברכות יז.) גלוי וידוע לפניך שרנונו לעשות רצונך, ומי מעכב [שאין לנו עושין רצונך], שאור שזעיסה [יצר הרע שזלזלנו המחמיצנו]. והיינו כמו ששאור מחמיץ העיסה וגורם לו להתנפת, כך יצרו הרע של האדם גורם לו לחטוא. ומטעם זה גם כן הזהיר על הדבש, שיצר הרע מתוק

כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ, כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה', קרבן ראשית תקריבו אותם לה' (ויקרא ז-א). דרש"י מה יש לך להציא מן השאור או מן הדבש, קרבן ראשית, שמי הלחם של עזרת הצאים מן השאור שנאמר (להלן כג-יז) חמץ תאפינה, וזכורים מן הדבש, כמו זכורי תאניס ותמרים (מנחות נח.) ע"כ.

גלולי מצרים לא עזבו ע"כ. והיינו שישראל צמרים עצדו העבודה זרה של מצרים. ולא שמעו אל משה מקול רוח (ו-ט), וצמדש שהיה קשה להם לפרוש מעבודה זרה (שמו"ר ו-ה). והנה אלהיהן של מצרים היה נאן, כמו שאמר משה לפרעה, הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו (ח-כג). ואם כן איך נבחר הנאן לקרבן פסח, אותו מין שהם עצדו אותו לעבודה זרה. והלא אין קטיגור נעשה קטיגור (ראש השנה כו.). והגם דצגמרא שם חילקו בין עבודת פנים לעבודת חוץ ע"ש. מכל מקום לאיזה צורך חזר ה' לזווחם על הצאת מין נאן דייקא לפסח, צמקום שזהו הקטיגור. ועיין באור החיים הק' (ויקרא ט-ג) שהקשה כעין זה על מה שנאמר לאהרן, קח לך עגל צן בקר לחטאת (שם), הלא אהרן חטא בעגל, ואיך יעשה צוה קטיגור ע"ש.

*

וּבְרֵאשִׁית דהנה התגלות ה' למשה בסנה לשלחו לפרעה להוציא את בני ישראל ממצרים, היתה צט"ו ניסן, שנה אחת קודם יליאתם (רבינו בחיי שמות ג-ב), וזה נמשכה שנה שלימה עד נאחם, שהראה ה' אותות ומופתים צמרים, בהכצדת לב פרעה ועצדיו, ובעשר מכות כולם חוץ לדרכי הטבע. ולכאורה ריבוי הזמן הזה היה

לאדם כדבש (עיין ירושלמי שנת יד-ג) ע"כ. אך לפי זה יש להבין למה קרבן ראשית תקריבו אותם לה', ומאי שנא קרבן ראשית שמקריבין משאור ומדבש, וזולת זה לא תקטירו ממנו אשה לה'.

*

הַנֶּחֱמָה צמנות קרבן פסח צמרים נטוו הרבה פרטים צמנותה, (יש מהם שנוגע רק לפסח מצרים, יש שנוגע גם לדורות). 'צעשור לחודש הזה' ויקחו להם איש שה לבית אבות (שמות יג-ג), פסח מצרים היה מקחו מצעשור, והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הזה. ושזב לקחו מן הדם ונתנו על 'שתי המזוחות ועל המשקוף' וגו', ואכלו את הצער צלילה הזה 'צלי אש' וגו', 'מתניכם חגורים' נעליכם צרגליכם. וקיים הכתוב, והיה היום הזה לכם לזכרון וגו', חקת עולם תחגוהו ע"כ. ויש להבין הרמז שיש צפרטי מצוה זו.

וּבְאֵמֶת כל הענין של לקיחת טלה לקרבן פסח, יש צה פליאה, הלא מצואר צנציה (יחזקאל כ-ה), שהתגלה ה' לאהרן הכהן שהיה צביא עוד צמרים ואמר לו (עיין רש"י ד-י), ואומר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו, וצגלולי מצרים אל תטמאו, וימרו צי ולא אצו לשמוע אלי, איש את שקוצי עיניהם לא השליכו ואת

לכאורה ללא זורק, ליתן ריוח בין מכה למכה חודש ימים. ולא עוד אלא שהיה יכול לפגוע בו תיכף צמכת בכורות, וישלח את ישראל מארצו. וטעמא צעי למה נחארכו הימים מעת שנתגלה ה' למשה עד שזכו ללאת משם.

וגראה כי בעבודת בני ישראל לקונם, ישנס שמי סוגים, חלח עבודה מיראה וחדל עבודה מאהבה. והיינו כי פשוטי עם שאין להם השגות, הם עובדים את ה' ומקיימים מצותיו עבור יראת העונש. ישראל קדושים מאמינים הם בשכר ועונש, שהשביעו אותו קודם זואו לעולם תהי לדיק ואל תהי רשע (גדה ל:), ומוכרח הוא בכפיה לעשות רצון ה', כי עתיד ליתן דין וחשבון, ומאמין שה' ענינו משוטטות בכל, ואם יסתר איש צמסתרים ואני לא אראנו נאום ה' (ירמיה כג-כד). וכמו שמוכרח הוא לקיים חוקי המדינה כדי שלא יענש, כן הוא מקיים חוקי מלך מלכי המלכים הקצ"ה. ולכן חסר ממנו שמחת המצוה, עבדו את ה' בשמחה, חסר הצמחון והגעועין לעשות נחת רוח לקונו, כי כל מעשיו הם רק מיראת העונש.

לכאורה ללא זורק, ליתן ריוח בין מכה למכה חודש ימים. ולא עוד אלא שהיה יכול לפגוע בו תיכף צמכת בכורות, וישלח את ישראל מארצו. וטעמא צעי למה נחארכו הימים מעת שנתגלה ה' למשה עד שזכו ללאת משם.

וגראה כי בעבודת בני ישראל לקונם, ישנס שמי סוגים, חלח עבודה מיראה וחדל עבודה מאהבה. והיינו כי פשוטי עם שאין להם השגות, הם עובדים את ה' ומקיימים מצותיו עבור יראת העונש. ישראל קדושים מאמינים הם בשכר ועונש, שהשביעו אותו קודם זואו לעולם תהי לדיק ואל תהי רשע (גדה ל:), ומוכרח הוא בכפיה לעשות רצון ה', כי עתיד ליתן דין וחשבון, ומאמין שה' ענינו משוטטות בכל, ואם יסתר איש צמסתרים ואני לא אראנו נאום ה' (ירמיה כג-כד). וכמו שמוכרח הוא לקיים חוקי המדינה כדי שלא יענש, כן הוא מקיים חוקי מלך מלכי המלכים הקצ"ה. ולכן חסר ממנו שמחת המצוה, עבדו את ה' בשמחה, חסר הצמחון והגעועין לעשות נחת רוח לקונו, כי כל מעשיו הם רק מיראת העונש.

אבל איך מגיעין לידי מדה זו לעבוד את ה' מאהבה, מצואר צרמצ"ם (ה' יסודי החורה ז-ז), צשעה שיתבונן האדם צמעשיו וצראו הנפלאים הגדולים, ויראה מהם חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אובז ומשצח ומפאר ומתאזה תאזה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד צמאה נפשי לאלקים לל-ל חי

אבל יש עבודה נעלה יותר מזה, ששעה רצון קונו מאהבת ה', דוגמת עבודת הצן לצינו, שמשרת את

לצבו לאהוב את קונו, ולהשתדל לעשות רצונו בלבב שלם.

וזדוה הענין שהרצה ה' אותם ומופתים במצרים, ולא גאלם מיד עד שהראה להם גודל חיצונו בשידוד מערכות השמים עבורם. כי תכלית יציאת מצרים היתה, בהוציאת את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (שמות ג-יב), כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים (ויקרא כה-נה). והיינו שביציאתם ממצרים יהיה חומרם מוכרך להיות העם הנבחר, עבדי ה'. ועיקר חשיבות העבודה היא לקבל אותה מאהבה, וקניית מדת אהבה היא על ידי שתי ענינים, חדא ההתבוננות בגודל מעשי ה', שנית ההתבוננות בהטובות והנפלאות שעושה ה' עם האדם. על כן האריך ה' שנה תמימה עד לאתם, וצאתן הימים ראו והכירו גודל כח ה', ואיך משדד ה' כל מערכות השמים עבורם, וראו גודל אהבת ה' אליהם, ובהתבוננות זו יתרצה אלכם אהבתם לה', לקבל על עצמם עול מלכותו מאהבה. ונתן להם חודש ימים צין מכה למכה, על דרך שמנינו בפרשתנו (רשי א-ח) ומה היו הפסקות משמשות, ליתן ריוח למשה להתבונן צין פרשה לפרשה וצין ענין לענין ע"כ. כן נתן לישראל במצרים הפסקות, זמן התבוננות להחדיר אהבת ה' בלבם, בראותם ריבוי הטובות

ע"כ. והיינו שההתבוננות בגדלות הצורה שאין כדוגמתו וערכו, מעורר את האדם לאהבת אדונו. ומקצת מדה זו יוכל האדם להשיג על ידי התפלה במתינות, באמירת פסוקי דזמרה, שירות ותשבחות, בהתבוננות בגודל מעשה אלקינו. ולפי מה שיעמיק עצמו יותר בכוונת התפלה, ירגיש בנפשו שיתעורר אללו הנקודה הפנימית באהבה רבה לאצו שבשמים.

אמנם בסמ"ג (עשין ג) כתוב עוד, וזה לשונו, ויחשוב בלבו הטובות שעשה לו הקדוש ברוך הוא כבר, שצראו מטיפה סרוחה ויכוונהו בחכמה וצראו צו נקבים נקבים ומחוץ, עשה לו נקבי עינים להציט ולראות בהם וכו' (ומפרט שם טובת ה' לאדם בכל אצויו). ואחר זאת לאויר העולם מגדלו ועוזרו בכל מיני עזר. והיאך יוכל אדם הנבזה והנכאה לעשות מנות כל כך שיוכל לגמול הטובות שעשה הקדוש ברוך הוא עמו כבר עכ"ל. והיינו שעל ידי התבוננות בטובות ה' אליו, אשר ערום בא לעולמו, וכל מה שיש לו הוא מטובת ה' אליו, חיותו, צריאותו, פרנסתו, וצניו וכו'. כמה היה אהב איש שהיה ממניח לו אפילו רק אחד מני אלף ממה שה' נתן לו, כל הנשמה תהלל י-ה (תהלים קי-ו), על כל נשימה ונשימה תהלל י-ה (צ"ר יד-ט). וכפי שיעמיק עצמו יותר להכיר טובות הצורה עליו, יתגבר ויחידד

במעשיו אליך, 'אגידה ואדברה, עצמו
מספר', הנסים והנפלאות שעשית
לעינינו, ובקריעת ים סוף עוד יתוסף
אותות ונפלאות כהנה וכהנה, ועל היס
לקו חמשה פעמים יותר מצמרים,
ועצמו מלהספר.

*

והנה התבוננות זו בגדולת מעשה
ה', ובטובותיו המרובים
להאדם, יש חיוז על האדם כל יום
ויום, שזהו המציאו לקיום מנות אהבת
ה', וכפי ריבוי ההתבוננות יתעצם
יותר באהבת קונו ועבודתו. אך ביותר
יש להאדם להתעורר בצוא הימים
המבורכים הללו, זמן יציאת מצרים,
אשר על זה נקבע מועד חג הפסח,
הימים שבו הפליא ה' לנו את כל
הנסים האלה, ועסוקים אנו כל החג
בסיפור יציאת מצרים, ליתן דעתו
להתבונן באהבת ה' אלינו בהנסים
והנפלאות, ולעומת זה תהא עבודת
קונו בהשתוקקות וזמאון של אהבה
לה' ביתר שאת. וזהו עבודת חג
הפסח, עבודה של אהבה בשמחה וטוב
לבב.

ובב שכן בשנה זו אשר שלטה
המחלה הנוראה, מאות בני
ישראל נעדרו ר"ל, ורצות ששלט בהם
המחלה זה צכה וזה צכה. ובשנה
העברה היו הצתי כנסיות סגורים בחג

עבורם, וגדל ועוצם כחו להיות שליט
בעולמו, חוץ לדרכי הטבע.

וזדו שאמר ה' למשה, בא אל פרעה
כי אני הכבדתי את לבו ואת
לב עבדיו למען שתי אותותי אלה
בקרב, ולמען תספר באזני בן ובן
בן את אשר התעללתי במצרים ואת
אותותי אשר שמתי צם וידעתם כי
אני ה' (שמות י-א), והיינו שהודיע ה'
למשה, כי ריבוי האותות במצרים,
אינם 'לנורך פרעה' להכריח את
פרעה לשלחם, כי לולא שאני הכבדתי
את לבו, היה שולח אותם מכבר, אלא
תכליתם היא 'לנורך בני ישראל',
שיכירו את זוראם ואהבתו אליהם,
ולמען תספר באזני בן ובן בן את
אשר התעללתי במצרים, ואת אותותי
אשר שמתי צם. ואין האותות הללו
כדי שפרעה יכיר את ה', אלא
'וידעתם כי אני הו"ה', שאתם תדעו
מזה גדל כח ה'.

ודוד המלך אומר (תהלים מ-ו) 'רבות
עשית אתה ה' אליך, במצרים
עשית נפלאות רבות עד שהוציא פרעה
את ישראל ממצרים, ולא צעזיל
להכריח את פרעה לשלחם הוצרכו
לזאת, אלא 'נפלאותיך ומחשבותיך
אלינו', תכלית הנפלאות עלה במחשבתך
עבורנו, כדי שנגיע מזה למדריגת
האהבה, נמאה נפשי לאלקים לא-ל חי,
'אין ערוך אליך', אין מי שיערוך

מה שעשה, ומתעורר לשוֹב לֵה' מיראה, להנצל מדינה של גיהנם. אבל יש גם צחינת תשובה מאהבה, שמתכוון בחדק ה' עליו, ואיך גומל רעה תחת טובה, להיות כבן מורד על אביו. ומתעורר האהבה המסותרת בלב כל איש ישראלי, ולא איכפת ליה השכר והעונש, אלא רוצה בקירבת האלקים.

וַאֲמַרְוּ חו"ל (יומא פו:) כי יש חילוק בין שתי צחינות תשובה אלו, כי העושה תשובה מיראה זדונות נעשו לו כשגגות, שנשאר עדיין רושם מהחטא, אלא שיחשב לו המזיד כשוגג. אבל השב לֵה' מאהבת קונו, אז זדונות נעשו לו כזכיות שנאמר (יחזקאל לג-ט) וצִבּוֹר רָשָׁע מִרְשַׁעְתּוֹ, ועשה משפט ודקה, עליהם הוא יחיה [על כל מה שעשה ואף על העצירות] ע"כ. ובתשובתו משתנה כל ימיו אשר חיה שהיו בחטא, כאילו עבד אז את קונו. ומבואר בדרשות חתם סופר (שבת שובה יט. ובגמ' דרוש יא) דהזכות היא באתו דבר שחטא בו, ולדוגמא כל זית נבילה שאכל הוא ליה כאילו אכל קרבן פסח בירושלים ע"כ.

*

וּבַזֶּה יתבאר בפרשתנו, נפש כי חטא ומעלה מעל זה, וכחש בעמימו בפקדון או בתשומת יד [ששם בידו ממון להתעסק או במלוה] או בגזל, או עסק [הוא שכר שכיר] את

הפסח מחמת המצב. ואנו נמצאים כעת כאן חיים וברואים, ולא נתן למוט רגלינו, ומדבר מלטתנו, ומחליים רעים ורצים ונאמנים דליתני, כמה טובה כפולה ומכופלת למקום עלינו, להתכוון בחדק ה' עליו, ומה הוא משלם לֵה' עבור חטאו, כמה נשתנה איכות עבודתו לקונו. ומה אשיב לֵה' כל חגמולוהי עלי (תהלים קטז-יב), מה מנחה וגמול אוכל להשיב על כל החטא אשר עשה עמי. והרה"ק מסלונים ז"ל אמר, כאשר יראהו להאדם כל גמולות ה' אליו, ויסתכל על מעשיו מה הוא גומל לֵה' עבורו, וישאלו אותו על ככה, מה אשיב לֵה', מה אוכל להשיב כאשר ישאלו אותי זהו הגמול שמשביץ על טובות ה'. — וצימני החג כאשר פנויים ממלאכה, יש להתמלא בגעגועין של אהבה, כאשר מעלין על המחשבה הנכסם שעשה עמנו צימים ההם, והם נמשכים גם בזמן הזה.

*

וְהִנֵּה כמו שיש שני סוגים עבודת ה', עבודה מיראה, ועבודה מאהבה. כן יש באלו שסרו מדרך ה', ונמשכים אחרי תאות הגוף, ורואים לשוֹב אל ה', כי לא ידח ממנו נדח, ותמיד באים הרעורי תשובה להאדם להתכוון מה חובתו בעולמו, יש צחינת תשובה מיראת העונש, שמכיר כי סוף סוף יבוא יום שיטטרך ליתן דין וחשבון על כל מעשיו, ונפרעין ממנו על כל

וּלְבָן צַמְרִים שֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל צִשְׁקוּי
 מִצְרִים, לַעֲבֹד אֶת זָאֲנָס לַעֲבֹדָה
 זָרָה, כֹּאֲשֶׁר עֲבַר עֲלֵיהֶם שָׁנָה שֶׁל רֵאִיִּית
 נָסִים וּנְפִלְאוֹת שֶׁעָשָׂה ה' עִבְרֹס,
 וּרֵאִיִּית עֹזָס גְּדוּלָתוֹ וְכַחוֹ אֲשֶׁר עֲדִיין
 לֹא רָאוּ עֵינֵי בָשָׂר, נִתְעוֹרְרוּ צֹהֲבָה
 עֹזָה לְקוֹנֵס, וְעָשׂוּ תְשׁוּבָה מֵאֲהַבָה,
 וְנִתְהַפְּכָה לְהֵס הַצֶּאֱזָן שֶׁעֲבָדוּ לַעֲבֹדָה
 זָרָה לְזִכְיוֹת כֹּאֲלֵיו עֲבָדוּ צֹהֵס אֶת ה'
 כֹּל הַיָּמִים, וְהִטְלָה עַל עֲבֹדָה זָרָה
 נַעֲשֶׂה לְמַפְרַע קִרְבָּן לֶאֱזָן שֶׁל מִצְוָה.
 וְכֵדִי לְהוֹרוֹת לְיִשְׂרָאֵל שִׁיכִירוּ שְׁנֵתְקַבֵּל
 לְמַעֲלָה תְשׁוּבָתָס וְנִתְהַפְּכוּ עֹנֹוֹתֵיהֶס
 לְזִכְיוֹת, עַל כֵּן צָחַר ה' לְהֵס אֶת הַצֶּאֱזָן
 לְקִרְבָּן פֶּסַח, לְהוֹרוֹת כִּי הַצֶּאֱזָן שֶׁעֲבָדוּ
 לַעֲבֹדָה זָרָה אִינוּ קְטִיגוֹר כֹּלֵל אֲלֵא
 קְטִיגוֹר, וּמִמֶּנָּה נִלְמַד כִּי צִתְשׁוּבָה
 מֵאֲהַבָה זְדוּגוֹת נַעֲשׂוּ זְכִיוֹת.

וְעַל כֵּן קוֹדֵס מִצְוֹת הַפֶּסַח הַקְּדִים
 הַכְּתוּב, הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֵס רֵאֵשׁ
 חֲדָשִׁים, רֵאֲשׁוֹן הוּא לָכֵס לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה
 (יֵצ-ב), שֵׁשׁ צֹה רִמְזוּ עַל הַשְּׁקִפַת
 הָאָדָם עַל מַעֲשָׂיו וְחַייו, לְהַכִּיר כִּי צִידוֹ
 לְתַקַּן כֹּל הַיָּמִים שֶׁעֲבָרוּ עֲלָיו, לְשִׁנּוֹת
 לְזִכְיוֹת. וְהַחֹדֶשׁ הַזֶּה שֶׁנִּלְטָווּ צֹה עַל
 מִצְוֹת קִרְבָּן פֶּסַח, שֶׁאִין הַצֶּאֱזָן עוֹד
 קְטִיגוֹר, שֶׁנִּתְהַפְּכָה לְמִצְוָה, הִיא לָכֵס
 רֵאֵשׁ חֲדָשִׁים, לְחֲדָשׁ רֵאֲשׁוֹ שֶׁל אָדָם
 צֶהֱשָׁקְפָה חֲדָשָׁה, שֶׁלְעוֹלָס אִינוּ מֵאוֹחַר
 וַיְכֻלִּין תַּמִּיד לְתַקַּן אֶת הָעֲבָר, רֵאֲשׁוֹן
 הוּא לָכֵס לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה, לְחֲדָשׁ מַעֲשֵׂי
 הַשָּׁנָה, לְשִׁנּוֹת לְמַפְרַע מִחֲטָא לְזִכְיוֹת.

עֲמִיתוֹ וְגו', וְהִיָּה כִּי יִחְטָא וְאָשָׁם,
 וְהִשִּׁיב אֶת הַגְּזִילָה אֲשֶׁר גָּזַל אִו אֶת
 הָעוֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׂק וְגו' (ה-כֹּא). וְאָמַר
 הַכְּתוּב וְהִיָּה כִּי יִחְטָא וְגו', אִין וְהִיָּה
 אֲלֵא לְשׁוֹן שִׁמְחָה (צ"ר מֵצ-ג). וְהַעֲנִין
 הוּא כִּי נָסִיוֹן מִמּוֹן חֲצִירוֹ גְּדוֹל מֵאֲד,
 וְגוֹל נִפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִחֲמַדְתָּן וּמִתְאוּהוּ
 לְהֵס (חַגִּיגָה י"א), וְשָׁכִיחַ מֵאֲד לְהַכְשֵׁל
 צֹה, כְּגוֹן שֶׁמִּשְׁכִּיר פּוֹעֵל וּמִתְנָה עִמּוֹ
 כְּמָה פִרְטִים, וּצְקוֹפוֹ מוֹנַע מִלִּיתָן לוֹ
 מָה שֶׁפָּסַק עִמּוֹ. אִו צִמְסָחַר שֶׁאִינוּ
 נוֹשֵׂא וְנוֹתָן צִאֲמוֹנָה. אִו כֹּאֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ
 סְכָסוֹן עִם חֲצִירוֹ צִמְמוֹן, וְהַעֲרִכָאוֹת
 פָּסָקוּ לוֹ מִמּוֹן שֶׁחֲצִירוֹ אִינוּ מִחוּיֵצ
 לִיתָן לוֹ עַל פִּי דִין תּוֹרָה, דְּהוּי גוֹל
 (רַעֲק"א חו"מ סִימָן כו). וְצִשְׁעָה שֶׁמְכַנְיִסִין
 אָדָם לְדִין אֲוִמְרִים לוֹ נִשְׂאֵת וְנִתָּת
 צִאֲמוֹנָה (שָׁנָה לֹא). וְנִתְנָה תּוֹרָה עֲשֶׂה
 לְנִתְקַן אֶת הַלֹּא, וְהִשִּׁיב אֶת הַגְּזִילָה.

אֲךָ אִסּוּ זֹכָה לְתְשׁוּבָה מֵאֲהַבָה, אִו
 מִתְהַפֵּךְ לְמַפְרַע אֲוֹתוֹ מִמּוֹן
 שְׁגוֹל, לְזִכְיוֹת, כֹּאֲלֵיו הִיָּה נוֹתָן סְכּוֹס
 הַמַּעֲוֹת הַהוּא לְנִדְקָה. וְלֹא רַק
 שְׁנִתְכַפַּר לוֹ הַחֲטָא שֶׁל גוֹל, אֲלֵא נַחֲשָׁב
 כֹּאֲלֵיו קִיִּים אִו מִצְוָה צִמְעוֹת הַזֶּה. וְעַל
 כֵּן אָמַר הַכְּתוּב, וְהִיָּה כִּי יִחְטָא וְאָשָׁם
 וְהִשִּׁיב אֶת הַגְּזִילָה, שֶׁשִּׁמְחָה הוּא לוֹ
 כֹּאֲשֶׁר מְכִיר צִאֲשָׁמוֹ שֶׁחֲטָא, וְעוֹשָׂה
 תְשׁוּבָה מֵאֲהַבָה לְהִשִּׁיב אֶת הַגְּזִילָה,
 שֶׁאִו הַזְדוּגוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ לְזִכְיוֹת.

את דרכיו, אז יוכל להעלות עוד כל הימים שעברו להחשב כאלו הם מלאים מנזות וזכויות, וחוקת עולם תחגוהו.

ובזה נצוא חזרה למנזות התורה, כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ, כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה', זהו כי החמץ והדבש רומזת להי' הרע והסגורא אחרת, היפוך הקדושה, אי אפשר שזה יתקרב אל ה', ואין מקומה בצית ה'. אמנם יש אופן שגם הם יתקרבו אל הקדושה, כאשר זוכה לעשות תשובה מאהבה, אז זדונות הללו נעשו זכויות, כל חטא ועון שעשה מתהפך למנוה, ומעשה החטא עצמה נחשבת לעשיית מנוה. וזה אנו למדים ממנזות קרבן פסח הבאה מן הצאן, שהטלה שעבדו לעבודה זרה נתעלה להיות כעבודת קונס, ועולה לקרבן אשה לה'. והנה הקרבן הראשון שנתחייבו ישראל, היתה מנזת קרבן פסח צמרים, וזהו 'קרבן ראשית'. ואמר הכתוב כי הגם שחמץ והדבש אינו עולה להתקרב לה', כי זהו חלקו של הי' הרע, אבל 'קרבן ראשית' תקריבו אותם לה', כאשר זוכה לתשובה מאהבה כמו שהיה בקרבן ראשית, פסח צמרים, 'תקריבו אותם לה', יכולים גם הם להתקרב לפני ה'.

שעל זה מורה המנוה הבאה אחריו, לקחת לאן לקרבן פסח. ולכן השנה נקראת בתואר 'שנה', שהימים שעברו בתוכה יכולין תמיד לשנותה למפרע מוזדונות לזכויות.

וביזן שקרבן פסח מורה על עבודתן של ישראל לה' שהיה מתוך אהבה, על כן ניכר זאת צפירי המנוה של הפסח, שהוא כדרך העובד את ה' מאהבה, שמוזדו לקיום מנזות ה' עוד קודם זמנו, ומקחו מצעשור, ולטפל עצמו עם הקרבן ארבעה ימים למשמרת עד יום ארבעה עשר. והעובד מאהבה לא יחוש לשום דבר, ולא יבוש מן המלעיגין, ועושה מנזות ה' צפרהסיא ליתן מדמו על המשקוף ועל המזוזות. ואינו אוכל אותה מבושל אלא עלי אש, שריחו נודף למרחוק, ולא יחוש על מה ששיניהם של השכנים קהות ששוחטין את אלהיהן, ואוכל אותה צוריות מתניכס חגורים.

ובימים הכתוב, והיה היום הזה לכם לזכרון, וחגותם אותו חג לה' לדורותיכם. והיינו כי השקפה זו שאתם למדים מהיום הזה אשר אתם שוחטין לקרבן ה' את הצאן, כי אין זה קטיגור, שצבדות ה' מאהבה נתהפכו הימים שעבדו אותן לעבודה זרה להיות מהם זכויות, דבר זה יהיה לכם לזכרון תמיד לדורותיכם, אשר לא ידח ממנו נדח, וכאשר מחליט מאהבת ה' לשנות

מעלתו אשר זוכה לשרת כעת בקודש. וזהו דרכו של היצר הרע להחליף הדברים, שקודם קיום המצוה משפיל רוחו של אדם שאין חשיבות למצוותיו, ואחר שעשה מצוה מרומם רוחו להתגאות בה. ועל זה המליץ הכתוב (דברים לז-ט) כי דור תהפוכות המה.

והרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן ז"ע
פירש מה דאיתא ברש"י (במדבר יט-ג) שהשטן מונה את ישראל מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חוקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה ע"כ. והכוונה שצשעה שאדם מישראל בא לקיים מצוה, אומר לו היצר הרע 'מה המצוה הזאת', אין שום חשיבות להמצוה שאתה השפל רוצה לקיים, ואחר קיום המצוה אומר לו 'מה טעם יש בה', מה רב זכותך שזכית לטעום טעם המצוה, ולהביאו לידי גאווה ויוהרא. על כן צריך ליתן אל לבו, 'גזירה היא מלפני', לפני המצוה יאמר גזירה היא, זהו מצות ה' ומוטל עלי לקיימה, 'ואין לך רשות להרהר אחריה', אחר המצוה צריך להסיח דעת ממנה, ולא יהרהר בה, כאילו לא עשה מאומה ע"כ.

והגהה השאור רומזת על הגאווה, שדרכו של שאור להגזיה את העיסה ולנשאה, וזהו מאוס ותועבה לפניו, 'וכל שאור', שמגזיה ומנשא,

להוספה מסעודה שלישית. עוד יש לרמוז בה, כי סיבת הדבר שכמה פעמים עצודת האדם צתורה ומנותיה חלושה, משום שאינו מעריך כראוי גדול החשיבות למעלה בכל פעולה שעושה, אשר הגם שהוא מוצב ארצה ראשו מגיע השמימה, כל מה שעושה כאן למטה פועל ועושה רושם למעלה. וכמו שנאמר (תהלים סה-ה) תנו עוז לאלקים, ואמרו חז"ל (איכ"ר א-ג) בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח בגבורה של מעלה, ובזמן שאין עושין רצונו כביכול מתישין כח גדול של מעלה דכתיב (דברים לז-ח) נור ילדך תשי ע"ש. ודרכו של היצר הרע להשפיל רוחו של הרוצה להתקרב בעבודת ה', ומעלה לפניו חטאיו ופשעיו, כדי לשבור רוחו שאין חשיבות למצוותיו. ועל זה נכטוינו ויגבה לבו בדרכי ה' (דברי הימים ב ז-ו), לידע גדול מעלת יהודי שהוא מקושר לשמים בכל מעשיו.

ואם כי תועבת ה' כל גבה לב (משלי טז-ה), לא מינה ולא מקצתה, וכל שיש בו גסות הרוח אומר הקצ"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם שנאמר (תהלים קא-ה) גבה עיניים ורחב לבב אמותו לא אוכל (פסוק ה), היינו שאחר עשיית מצוה לא יחשיב עצמו צעשייתו, להתגאות ולהתרומם בעבודתו. אבל כאשר עומד קודם קיום מצוה, יש להחשיב גדול

עמו ואין מסבירין לו, אלא סוגרין הדלת לפניו, והוא צן הרשע ששאל מה העבודה הזאת לכם, ולפי שהוציא עצמו מן הכלל כבר בעיקר, ואף אתה הקהה את שיניו וכו', אילו היה שם לא היה נגאל. ויפלא למה לא מנסין להסביר לו לבאר לו קושיותיו, אולי יקבל הדברים, ויחייב קושיותיו.

אך הענין הוא על פי מה שמסופר על הגאון רבי חיים מצריסק ז"ל, כי פעם נודמן אללו משכיל אחד ואמר לו, יש לי קושיות על הדת, וציקש לערוך עמו ויכות. אמר לו רבי חיים, לפני שנערוך ויכות אשאל אותך שאלה אחת, אך בתנאי שתענה לי את האמת. כשהלה הסכים, שאל אותו מתי באו לך הקושיות על הדת, לפני שהתחלת להתאוות לאכול טריפות ולרדוף אחר שאר התאוות, ולהיות צן חורין ולחלל שבת, או אחר שהתחלת המשכיל השיב לו האמת, כי הקושיות באו אחר כך. אם כך, אמר לו רבי חיים, אין לי מה לענות על קושיותך, כי כל קושיותך הם בצורה של תירוטים, שאתה נותן תירוטים לעצמך להרגיע לבך, שאין עוול צמה שנטיית מדרך אבותיך ומנתיבות התורה, ואני יודע לענות תירוטים על קושיות, ולא תירוטים על תירוטים ע"כ.

ולבן האב המכיר את צנו הרשע, שהקושיות הללו באו לו אחר

וכל דבש, להתענג מעשיית מצותיו, לא תקטירו ממנו אשה לה'. אמנם זהו רק אחר קיום המצוה, אבל 'קרבן ראשית', כאשר עומד בראשיתה של המצוה, אז חשוב מאד לקיים ויגבה לבו בדרכי ה', להכיר מעלת נפשו שפעל בכל מלה של תורה ותפלה, ובכל פעולה דקדושה, ובכל טירחא דמצוה, ויעקב חבל נחלתו (דברים לז-ט), שכל תנועה שעושה למטה יש נענוע בהחבל למעלה, שנשמחו של יהודי מצוה מתחת כסא כבודו יתברך שמו].

*

חג הפסח הוא חג האמונה, שבו נתאמת לעיני אבותינו צמצרים, כי יש צורא עולם המנהיג הצירה, שיוכל לשדד ולשנות כל סדרי מעשה בראשית כרצונו, בהנסיים והנפלאות שעשה אז לעיני בשר, אשר גם שפחה זכתה להראות באצבע זה א-לי. ויש להתעצם להחדיר אמונה זו בקרבנו, ולאכול מצוה מיכלא דמהימנותא, שאתה דבר זה חלק מדמו וצשרו. ולא עוד אלא שיוכל להיות טופח על מנת להטפית, להעביר זאת גם לבניו, והגדת לבןך ציוס ההוא לאמור, שגם הם ימשיכו את שרשרת הזהב של אבותינו לדורות עולם.

ובנגד ארבעה צנים דברה תורה, יש להסביר הדברים לכל סוג צן שיש לו לפי דרכו והצנתו. אמנם יש צן אחד שמדחים אותו, ואין טוענים

לך לספר חוקי ומשא בריתי עלי פיד', מה לך לפלפל אם מה שאמתה עושה הוא לפי חוקי התורה, הלא מתחלה 'אתה שנאת מוסר ומשגך דברי אחריו', וגם קודם שהיה לך הקושיות 'אם ראת גנב ותרץ עמו, ועם מנאפים חלקך'. ואם כן אין דבריך קושיות אלא תירוטים על מעשיך, ואין מה לפלפל עמך בדברי תורה.

אמנם הגם שאנו מרחיקין הבן הרשע, אבל לעומת זה שאר הצניים הכשרים, גם כאשר הם חלוצים בכשרונותיהם, הם ושאינו יודע לשאול, ומכל שכן הבן החכם, אנו ממשיכין את לבם להאמונה הטובה ולתורה ומצוותיה, צלילה הזה ציתר שאת. ויש לשום על הלצ ולהכיר כי הצניים הם מאוחדים עמו גם אחר שעוזב את עולמו, ואין מלוין לו לא כסף ולא זהב, מכל מקום המצות ומעשים טובים של בניו הם מעלין את האדם. כי הבן הוא נחמ מאציו, ברא כרעיה דאצוה (עין עירובין ע:), וכל הדברים הטובים שבניו עושים, הם עולים לזכותו. וגם כאשר האב לא זכה להתעלות בעבודת קונו בחייו כראוי, מכל מקום בניו אחריו יכולים להשלים מה שחסר ולהעלותו לתיקונו. וכדאי להאדם לוותר הרבה מנוחיותו עבור התעלות הצניים, ובכל פעולה שעושה או מציאו להצית, יחשוב מתחלה מה

שפירש מדרכי אבותיו, לרדוף אחר תאוותיו, והתדרדר לאט לאט בעוד כאשר לא היה לו קושיות. האב מצין כי אין הוא שואל כעת קושיא אלא אומר תירוך להשקיט את רוחו, ואין להשיב תירוך רק על קושיא ולא על תירוך. ועל כן אומר, 'לפי שהושיא עצמו מן הכלל', שקודם שעלה בלבו הקושיות כבר הושיא עצמו מהכלל לרדוף אחר תאות לבבו, 'כפר בעיקר', הוא אין לו קושיות, אלא כופר הוא בעיקר, ובה רק לתרץ עצמו בקושיותיו, ואין מה להשיבו, אלא הקהה את שיניו ואומר לו אילו היה שם לא היה גאול. ורק לבן רשע שמקשה קודם שהושיא עצמו מן הכלל, משיצין לו כראוי להסבירו יופי של תורה.

וזה מוסר השכל לכל אדם, כאשר מוכיחין אותו על איזה דבר שעושה שלא כהוגן, או שומע תוכחת מוסר בדבר שהוא מתרשל בו, ושואל להמוכיה או אומר לעצמו, מי יאמר שכן צריך להתנהג, היכן הוא המקור לזה, זה רק תומרא, מי יאמר שההלכה כן וכדומה. שאלות כאלו שעולין אחר שנתדרדר ועשה מעשה, אין זה קושיא שצריכין לתרץ, אלא זהו תירוך על מעשיו שלא להאשים עצמו, ותירוך אפשר להשיב על קושיא ולא על תירוך. וזהו שאמר הכתוב (תהלים נ-טו) 'ולרשע אמר אלוקים מה

להאדם, שישתדל להעלותם שיהיו טובים עוד יותר ממנו, דוגמת הגפן שאינו ראוי להמוצח, אבל בניו, היין היוצא מהם, עולים למוצח לרצון.

אך יש לזכור כי אין יין יוצא מהגפן בלי דריכה וצעיטה, ואם רוצים לזכות לבנים שיצליחו ויתעלו, אז דריכין האצות לוותר על נוחיותם לזרך בנייהם. ואם חושב שמעשה זו שעושה יוכל להזיק להתעלות הבנים, אז יש לו לוותר על תענוגי עצמו, הגם שכואב לו הויתור, כי רק על ידי הדריכה יוציא יינו שמתעלה יותר מהאצות.

*

עוד אעורר על המעות שהממשלה מחלקת כעת סכום גדול למשפחות רבות שירדה הכנסתם עבור המחלה שנתפשטה. מידי שנה בשנה גבאי נדקה מקבצים לזרכי חג הפסח להנצרכים, וישראל קדושים נתבעים ונותנים. וכאשר אומר צליל פסח, כל דכפין ייתי ויכול כל דלריך ייתי ויפקח, יוצא ידי חובתו צמה שהשתתף בקמחא דפסחא. ושמעתי כי יש מקילין לעצמן בשנה זו, שהרי הממשלה חולקת מעות, ומניחין המצוה לזכותם.

יפופר על מרן מסאטמאר זי"ע שקרא פעם בערב פסח אחד מצני הבית, ונתן לו מעטפה עם

תהא התולאות וההשפעה ממעשה זו על בניו.

*

בדחג הזה תיקנו חז"ל להודות לה' על ארבע כוסות של יין דייקא, וכבר דקדקו הראשונים בטעמו למה יצא הגפן יותר משאר מאכלי האדם. ונראה כי הנה פרי הגפן עצמו, אינם ראויין להקריב לה', כמו שנאמר בצרפתנו כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' (ב-י-א). וברש"י כל מחיקת פרי קרויה דבש ע"כ. וגם ציכורים שמיצין מן הגפן, וקרצן ראשית תקריבו אותם לה', אף על פי כן אל המוצח לא יעלו לריח ניחות (ב-י-ב). אבל לעומת זה היוצא מן הגפן, שהוא היין, מנסכים ממנו על המוצח בכל קרבן, הרי דבניהם עדיפי מן האצות. ובמשך חכמה בצרפתנו פירש צוה דברי הנביא (הושע ט-י) כענבים במדבר מנאחי ישראל, שה' אומר בעת שלקחתי לי את ישראל לעם, נפיתי שיהיו כענבים הללו, שאף על פי שהם עצמם אינם ראויים לעלות על המוצח, מכל מקום נפיתי שבניהם יהיו יותר טובים ויותר קרובים אלי מהם ע"ש.

ולכן צליל פסח, זמן סיפור יציאת מצרים להבנים, אנו חוגגין אותו על 'ארבע' כוסות יין דייקא, להורות על הארבע סוגי בנים שיש

שאר דברים, אלא ישימו לב לקצץ יד על יד לרבות הימים שיצטרכו להוצאות שונות, או לנישואי צניהם ולהחזיקם אחר זה. ועל דרך שפירשו מה שמצינו ביוסף, אשר אחר שפטר לפרעה שיצואו שנות שבע ושזו שנות רעב, אמר ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתהו על ארץ מצרים (בראשית מא-ג), כי בדרך כלל כשיש רחצות בשנות שבע אין מודקדין לזמנם. אבל חכם ונבון הרואה את הגולה, שאחר זה יצואו שנות רעב, נותן לב בשנות השבע להכין על הימים הבאים.

אמנם כעת קודם יום טוב, יש להזכיר הא דאיתא בשלחן ערוך (א"ח סימן תקט"ג) חייב אדם להיות שמח וטוב לב צמועד הוא ואשתו וצניו וכל הנלוים אליו וכו'. והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו ע"כ. וכה יתן ה' שנוכל לחוג את החג בשמחה וצדירות, וכימי נאחנו ממצרים יראנו נפלאות צביאת בן דוד צ"ל.

מעות להוליכו לנצרך, שיוליכנו עוד היום לציתו. ושאל אותו השליח, וכי הרבי חושב שאין להם כעת צורכי פסח, וממעות זה ילכו לקנות, הרי יכולין לסדר זה גם צחול המועד. והשיב צודאי שיש להם על צורכי יום טוב, אבל עדיין הם מודאגים מה יהיה אחר יום טוב, וכאשר יגיע להם כעת מעות על אחר יום טוב, יחגו את החג בשמחה וצדירות ע"כ. ולענייניו האנשים הללו הם עניים גם אחר שקיבלו המעות ההוא. ורק פעם אחת בשנה מחלקים להם לצורכי ציתם על כל השנה, ועיניהם נשואות על הממון ההוא לצורכי ציתם על משך כמה חדשים אחר החג, ומוטל עלינו לשמח אותם. ויש לכל אחד להדדו שלא יזלזל צוה, ולא ימעט כלל ממה שהיה רגיל ליתן מידי שנה בשנה, ולא ירע לבצב צמתך לו, כי בגלל הדבר הזה יצרכך ה' אלקיך בכל מעשיך וצכל משלך ידך.

עוד אעורר למקבלי המעות, ליתן לב שלא לפזר אותם לנופש או

שליים פרישת ויקרא (שבת הגדול) תשפ"א לפ"ק

כן צפסח דורות, היה רבי מתיא בן חרש אומר הרי הוא אומר (יחזקאל טז-ח) ואעבור עליך ואראך והנה עמך עת דודים, הגיעה שצועה שנשצעתי

בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לצית אצות (שמות יב-ג). צרש"י מפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא צוה

מערכות השמים לכולם ולהשמיד ר"ל. ומזל טלה של פרעה שהיא ראש המזלות עומד נגד מזל רעה ולא הניחו לאחד עבדי פרעה. ועל כן אם יוציאים מתחת רשות פרעה ומזלו, ממילא יגבר רעה שבמאדים לכולם אותם ח"ו, ולא נחל שקר בזה, כי היה האמת איתו על פי מערכות השמים. אך אין מזל לישראל (שנת קנ"ו), וזכות גדול שלהם ושל אבותם משדד המזל ע"כ. וכן כתוב בתורת משה (פ' צא לה.).

ובזה מוזן מה שהתלוננו ישראל במדבר בחטא המרגלים, למה ה' מציא אותנו אל הארץ הזאת לנפול בחרב וגו', הלא טוב לנו שוב מנרימה, ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מנרימה (במדבר יד-ג). והיינו כי ראו שאינטגוניותו של פרעה מתקיימת, וכוכב רעה של דם והריגה עולה לקראתם במדבר, וכאשר נתנה ראש ונשובה מנרימה, נהיה עבדי פרעה תחת מזל טלה, ולא יחול עליהם המזל לרעה.

והנה בגמרא (שנת שס) אמרו, האי מאן דבמאדים יהי גבר אשיד דמא. אמר רב אשי אי אומנא [מקין דם] אי גנבא [לסטים ההורג נפשות] אי טבחא אי מוהלל ע"כ. ואם כן יכולין להפוך שפרכת דמים של מזל מאדים, במילה ובשחיטה, ועל כן נתן

לאברהם שאגאל את צניו, ולא היו בידם מזנות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר (שס) ואת ערום ועריה, ונתן להם שתי מזנות דם פסח ודם מילה, שמלו באותו הלילה שנאמר (שס) מתבוססת בדמיק, בשני דמים ע"כ. ויש להצין למה בחר ה' בשתי מזנות הללו דייקא לגאולתם.

וגראה דהנה פרעה אמר למשה, יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם, ראו כי רעה נגד פניכם (שס י-י). וברש"י ומדרש אגדה שמעתי (ילקוט תשא שצ) כוכב אחד יש ששמו רעה. אמר להם פרעה רואה אני באינטגוניות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה, וכשחטאו ישראל בעגל ובקש הקדוש ברוך הוא להרגם, אמר משה בתפלתו (שס לז-יז) למה יאמרו מנרים לאמר ברעה הוציאתם, זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד (שס) וינחם ה' על הרעה והפך את הדם לדם מילה, שמל יהושע אותם, וזהו שנאמר (יהושע ה-ט) היום גלותי את חרפת מנרים מעליכם, שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם במדבר ע"כ.

וביאר דדרשות חתם סופר (פ' החודש ריד; ובגמ' דרוש ט) כי פרעה אמר אמת, שמזל רעה שבמאדים עומד אז נגד ישראל לפי

דברי

שבת הגדול

תורה

להם ה' שתי מנות הללו של שחיטת
הפסח ודם מילה, שלא יחול עליהם
כוכב רעה כאשר הולכים להמדבר.
והקדימו ה' קודם הגאולה, שבעת
ציטול כח מצרים במזל טלה, שצכל
אלהי מצרים עשה אז שפטים, לא
יוכל לכה רעה של מאדים לנגוע
בישראל.

